

Kertész Tibor
(mediátor, Partners Hungary Alapítvány)

A büntetőügyekben alkalmazott mediáció a mediátor szemszögéből

Versengő világban élünk. Az iskolarendszer, a munkahelyi szocializáció, a társadalom és gazdaság mind a versenyről szólnak. Azt tanultuk, hogy ha a másikkal valamilyen problémánk van, konfliktusba kerülünk, akkor a legjobb megoldás, ha megpróbáljuk legyőzni. Vannak ehhez legitim módszerek, és vannak illegitimek is. Ha problémánk van a másik féllel, legyűrhetjük erőből, vagy pénzt és időt nem kímélve elmehetünk a bíróságra is.

A mediáció azonban nem egymás legyűréséről, legyőzéséről szól. A mediáció a másikba vetett bizalom felépítésének folyamatáról és az erre alapuló együttműködésről szól. Arról tehát, hogy egy képzett mediátor közreműködésével a felek felismerhetik az együttműködés előnyeit, feltárhatják valós érdekeiket, újra elkezdhetnek megbízni egymásban, és mindezt elérve olyan kreatív megoldásokat találhatnak a konfliktus feloldására, melyek mindenki számára megfelelőek.

1. A mediáció a konfliktus érzelmi oldalát kezeli

De miért nem jó erre a bíróság? Mi szükség van a mediáció módszerére? Gondoljunk csak egy szomszédsági vitára, ahol a felek például egy közös tároló helyiség használati jogáról vitatkoznak évek óta. A szomszédok elkezdik egymást egyre rosszabb színben látni, ellenségként kezdenek pillantani a másikra, és az a feszültség, ami az otthonukban, lakókörnyezetükben ennek hatására kialakul, a saját életminőségüket rontja. A szomszédok elkezdik bosszantani egymást, borsot törni a másik orra alá, és feljelentgetni egymást. Rossz szomszédság, török átok... Majd az egyik fél a bírósághoz fordul, remélve a helyzet megoldását.

Milyen hatása lehet ennek? Milyen hatása van egy szomszédsági vitában meghozott, az egyik félre nézve elmarasztaló bírósági ítéletnek? Mi az eredménye egy olyan döntésnek, ahol az egyik félről kimondják, hogy nincsen igaza? Javul ettől a felek viszonya? Megoldódik a konfliktus maga, amivel bírósághoz fordultak? Aligha. A konfliktushelyzet változatlanul fennmarad, a feszültség továbbra is fennmarad, de újabb motívummal bővül:

a felek már revánsra is törekednek, és a helyzet gyakran bűncselekményig fajul.

A mediáció során azonban nem dönt a külső szereplő. A felek abban kapnak segítséget, hogy konfliktusukat mindenki számára elfogadható módon saját maguk oldják meg. A mediáció tehát nem „hagyja benne” a feleket a konfliktusban, hanem a helyzet érzelmi aspektusainak feltárásával levezeti a feszültséget, és a bűncselekmény helyett az eredeti kiváltó okra: a konfliktus kezelésére helyezi a hangsúlyt.

2. Mi a siker a mediátor számára?

Mit lehet számon kérni a mediációtól? A magas megállapodási hajlandóság valóban a mediáció mellett szóló egyik gyakran hangoztatott érv. Ugyanakkor egy képzett, gyakorló mediátor soha nem a megállapodást magát tekinti sikernek, hanem azt a folyamatot, mely odáig elvezet. A büntetőügyi mediátorok a transzformatív mediáció szemlélete alapján a felek közötti konfliktushelyzet pozitív átalakításán, transzformálásán fáradoznak.

A transzformatív mediáció egyik alapelve, hogy a felek közötti viszony javítása, átalakítása vezet el a konfliktus megoldásához. A fókusz a felek közötti konstruktív interakción van, ami a közöttük lévő kapcsolatot és kommunikációt javíthatja. A transzformatív mediáció fókusza tehát nem elsősorban a megoldás megtalálásán van. A transzformatív mediáció szerint ugyanis a javuló kommunikáció és az ennek nyomán logikusan kialakuló konstruktív interakció vezet el a megállapodás létrejöttéhez. Ezzel a felek nem csak a jelenlegi konfliktusra találhatnak megfelelő választ, hanem későbbi konfliktusokat is megelőzhetnek.

A mediátorok a „konstruktív interakció” kialakulásának feltételein dolgoznak, tehát azon, hogy a felek között a negatív érzelmek és negatív irányú konfliktus dinamika átalakuljon. A cél elérése érdekében a transzformatív mediátor három alapvető dinamikai fogalmat tart a fejében, és ennek kialakítása szándékával vezeti a mediációs folyamatot.

Ezt az átalakulást támogatja az, ha a felek elismerik egymás szükségleteit (tisztelet, megbecsülés, odafigyelés iránti szükségleteiket), elismerik a másik ebbe az irányba tett erőfeszítéseit. Az átalakulást támogatja, hogy ha a nehezen kommunikáló, érzelmeit nehezen kifejező ügyfelet – többek között - a biztonságos légkör megteremtésével képessé teszi érzelmei kifejezésére, ill. segíti a feleket abban, hogy egymás motivációit jobban

megértsék. Képesé tétel, elismerés és megértés: ez a mediáció három alapfogalma.

A mediátor tehát azt tekinti sikernek, ha a felek képesé váltak saját szükségleteik kifejezésére, és a másik fél szükségleteinek meghallására, a kialakuló konstruktív kommunikáció légkörében képesek megérteni a másik felet, és egymás elismerésére, és az elismerés elfogadására is képesé válnak. Ha ez a folyamat sikeresen megy végbe, akkor megállapodás születik, de nem maga a megállapodás, hanem az odáig elvezető folyamat a valódi eredmény.

Ez a megközelítésmód – amennyiben alkalmazása eredményeképpen megállapodás jön létre – tartósabb megállapodásokat eredményezhet, melyek mindkét fél maximális elkötelezettsége mellett jönnek létre. További eredménye lehet, hogy a felek jobban megértik a konfliktus mögött meghúzódó motivációkat, és megértik, hogy a másik cselekedeteinek mozgatórugója valamilyen szükségletben szenvedett hiány volt, nem pedig az ártani akarás. Ezzel tartósan javíthatja a felek közötti kapcsolatot.

3. Mi a büntetőügyi mediáció célja a mediátor szemszögéből?

A fent bemutatott transzformatív szemlélet kétségkívül időigényes, és a felek aktivitására épít. Ugyanakkor azzal, hogy a mediátorok a konfliktus érzelmi aspektusainak megbeszélésére, és a háttérben meghúzódó szükségletek azonosítására törekednek, és a felek közötti kommunikáció, megértés javítását tekintik sikernek, a bűncselekmény egyénre gyakorolt hatásaival is mélyen szembesítik az elkövetőket, ezzel segítve elő a tényleges, őszinte felelősségvállalást. A transzformatív mediáció alkalmazásával a korábban bemutatott szomszédsági helyzetben nem születik vesztes, a szomszédok pedig emberek maradhatnak egymás szemében, és ezzel kapcsolatuk, életminőségük is tartósan javulhat.

Idealistának tűnik ez a megfogalmazás? Talán igen. Mégis, a mediációra kerülő esetek mintegy 90%-a tartós eredményre vezet. Ez már nem idealizmus. Ez tény.